

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ФОРМ ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

О.С. Ковальчук

Луцький національний технічний університет, o.kovalchuk@lntu.edu.ua

Увесь цивілізований світ розглядає освіту як ключову умову стабільності та розвитку суспільства. Вкладання коштів в освіту є найбільш перспективним з точки зору економічної та соціальної значущості. «Освіта – найбільше із земних благ, якщо вона найвищої якості. Інакше вона зовсім не потрібна» [1].

Економічна криза та прагнення більшості навчальних закладів перейти до адміністративної та фінансової самостійності змушують освітні установи шукати альтернативні джерела фінансування. Адже в умовах дефіциту державного фінансування закладів освіти саме додаткові джерела фінансування сприяють акумулюванню коштів для забезпечення якісних освітніх послуг шляхом створення відповідного рівня матеріально-технічної бази ВНЗ, формування висококваліфікованого викладацького складу, надання можливості творчого, наукового розвитку викладачам і студентам.

В Україні система освіти є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок виховання і навчання: дошкільне виховання, загальна середня освіта, позашкільне виховання, професійно-технічне навчання, середня спеціальна і вища освіта. Це закріплено в Законі України "Про освіту", прийнятому 23 травня 1991 р., та змінами і доповненнями від 23 березня 1996 р. Конституція України в кількох статтях, зокрема ст. 43, 53, 54 закріплює право громадян нашої держави на освіту, в тому числі і на отримання якісної вищої освіти [4].

Джерела фінансування вищих навчальних закладів залежить від багатьох факторів, зокрема організаційно-правової форми управління та власності вищого навчального закладу, рівня ВВП, розмірів доходів населення, податкового законодавства, способу формування державного бюджету, обсягів державного замовлення на підготовку фахівців, типу і рівня акредитації вищого навчального закладу, попиту споживачів на ринку освітніх послуг, обсягів прийому студентів – контрактників, спонсорської допомоги, конкурентоспроможності вищого навчального закладу, його керівного складу.

Основними джерелами фінансування вищих навчальних закладів є кошти державного та місцевого бюджетів. Проте на сьогодні, коли держава не в змозі повноцінно фінансово забезпечувати освітні установи, важливого значення набувають кошти юридичних та фізичних осіб, громадських організацій та фондів, спонсорські та благодійні внески та пожертвування, плата за додаткові освітні послуги та інші послуги, що надаються вищими навчальними закладами. Тому особливо актуальним стає питання автономії закладів освіти, що розширить права ВНЗ та надасть їм самостійність для залучення ресурсів на своє утримання, вишукуючи і використовуючи альтернативні, позабюджетні кошти [6].

Університетська автономія за кордоном відповідно передбачає, що: університети повинні менше залежати від державного фінансування, більше покладатися на різні джерела доходів; асигнування держави на оплату праці викладачів і науково-дослідну діяльність повинні розмежовуватися. Працю викладачів варто оплачувати залежно від числа студентів і рівня навчання, а науково-дослідну роботу фінансувати тільки в університетах, які мають досить великий науковий потенціал; плата за навчання диференціюється в залежності не тільки від статусу університету, але й програм навчання; оплата праці викладачів також повинна диференціюватися; університети фінансуються державою за контрактами, у тому числі на виконання наукових робіт і надання послуг; університети знаходять додаткові джерела доходів і здійснюють програми безперервної освіти; система стипендій повинна замінитися системою позик [7].

Додатковими шляхами для фінансування вищих навчальних закладів можна назвати: здача в оренду підприємницької діяльності; комерційні замовлення; надання студентських послуг в позаурочний час; участь у міжнародних програмах та проектах; різноманітні гранти для отримання якіснішої освіти за кордоном; залучення філантропів та інших зацікавлених комерційних підприємств; збільшення кількості студентів-контрактників; проведення різноманітних акцій, виставок, добродійних заходів на підтримку сучасної освіти. Залучення додаткових джерел фінансування ВНЗ зумовлена економічною зацікавленістю закладу та служить чудовою мотивацією для викладачів – постачальників освітніх послуг. Адже значна частина отриманих позабюджетних коштів спрямовується на зарплату працівникам та покращення умов праці.

В умовах інтеграції України до світового освітнього простору та приєднання до Болонського процесу набуває актуальності досягнення вітчизняними закладами європейського рівня якості та доступності освіти. У цьому контексті доцільним є участь вітчизняних ВНЗ у безлічі освітніх програм, що фінансуються зарубіжними урядовими організаціями. Програми створено за участі університетів та компаній наступних країн: Словаччина, Чехія, Франція, Фінляндія, Германія, Великобританія, Греція, Білорусь, Казахстан, США, Австрія, Нідерланди, Іспанія, Португалія, Італія, Туреччина, Росія, Румунія, Польща, Бельгія, Японія, ЄС, Індія, Канада, Китай, Латвія.

Освітня програма ERASMUS є провідною у ЄС в галузі освіти, що робить основний акцент на мобільності студентів та викладачів. СОКРАТ (SOCRATES) – європейська освітня програма в якій приймають участь близько 30 країн. „Грунтіг" (GRUNDTVIG) – програма фінансує майже всі форми неспеціалізованої та безперервної освіти для дорослих. Програма ТЕМПУС (TEMPUS) – програма охоплює 27 країн Західних Балкан, Східної Європи та Центральної Азії, Північної Африки і Близького Сходу [9]. План EUROCORES (Європейські спільні дослідження) програма, запропонована Європейським науковим товариством (ESF) для просунення спільних досліджень, розповсюдження наукових знань, планування комплексних дослідних завдань у всіх галузях науки на європейському рівні та у світовому масштабі.

Європейський вибір України націлює суспільство на досягнення європейського рівня якості та доступності освіти, духовної зорієнтованості освіти, її демократизацію, соціальне благополуччя науковців, розвиток суспільства на основі нових знань. Реалізація цих напрямів потребує внесення змін в концепцію розвитку вищої школи. Безумовно, зазначені перетворення у системі вищої освіти мають бути забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, які в силу багатьох причин є недостатніми [3].

Висновки. Сучасна система фінансування вищих навчальних закладів має вимагати значної громадської підтримки та державного реформування. На сьогодні держава забезпечує бюджет ВНЗ лише на 60–70%, решту коштів освітня установа змушена забезпечувати самостійно різними шляхами: здача в оренду підприємницької діяльності; комерційні замовлення; надання студентських послуг в позаурочний час; участь у міжнародних програмах та проектах; різноманітні гранти для отримання якіснішої освіти за кордоном; залучення філантропів та інших зацікавлених комерційних підприємств; збільшення кількості студентів–контрактників; проведення різноманітних акцій, виставок, добродійних заходів на підтримку сучасної освіти.

Досвід європейських закладів вищої освіти пропонує участь у міжнародних програмах, що надають додаткову фінансову підтримку для проведення наукових досліджень, студентських обмінів та навчання, підвищення наукового та професійного рівня викладачів. Для українських ВНЗ це чудова можливість підвищення рівня надання якісних освітніх послуг в умовах конкурентності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Список використаних джерел:

1. Зінченко В.О. Джерела фінансового забезпечення вищих навчальних закладів: к.п.н. Луганський національний університет ім. Т.Шевченка – Л., 2009 2. Дипломна робота на тему: « Проблеми фінансування діяльності бюджетних організацій на прикладі МОУ «Лицей №6»
3. Яструбський Михайло Ярославич. Управління фінансовими ресурсами вищих навчальних закладів в умовах трансформації економіки України : дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Л., 2006.
4. Закон України "Про вищу освіту" / Організація навчального процесу у навчальних закладах ; [упоряд. О. В. Ситяшенко]. – К. : Задруга, 2004. – С. 11.
5. Буцька О.Ю. Особливості джерел фінансування вищих навчальних закладів за організаційно–правовою формою власності та управління: аспірант Полтавський університет споживчої кооперації України – П., 2010
6. Фінансування вищої освіти в сучасних умовах (Електрон. ресурс) / Режим доступу: URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_14/Levaeva.pdf.
7. Проблеми і перспективи автономізації українських ВНЗ в контексті європейського досвіду університетської автономії
8. Рейтинг кращих університетських програм ВНЗ України „Фокус" [Електронний ресурс] студентський портал України 2008–2010р.р. Режим доступу: <http://mir-studenta.com/rejting-vuzov/>
9. Інформаційний обмін в галузі науки та технологій між країнами Східної Європи та Середньої Азії. [Електронний ресурс]: Міжнародне бюро федерального міністерства освіти та наукових досліджень (BMBF). Режим доступу: <http://www.increast.eu/ru/index.php>
10. Гуляєва Н. М. Вища європейська освіта в Україні / Н. М. Гуляєва // Освіта України. – № 3. – С. 12. http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74396.doc.htm
11. Економічні засади реформування механізму фінансування вищих закладів освіти (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/17_1/325_Iszczuk_17_1.pdf.
12. Фінансування вищих навчальних закладів України на сучасному етапі (Електрон. Ресурс) / Спосіб доступу: URL: <http://naub.org.ua/?p=213>